

فناوری هسته‌ای در منطقه غرب آسیا

دکتر محمد صادق کوشکی، عضو هیأت علمی دانشگاه تهران
دکتر فرشته میرحسینی، دانش‌آموخته دکتری مطالعات سیاسی

ایرانیستایی کوشکی، محمدصادق، ۱۳۵۱ - عنوان دوام پدیدآور: فناوری هسته‌ای در منطقه غرب آسیا/ محمدصادق کوشکی، فرشته میرحسینی. مشخصات نشر: قم: نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاهها، دفتر نشر معارف. مشخصات ظاهری: ۱۸۴ ص.؛ جدول: ۱۴/۵×۲۱/۵ س.م. شابک 7-349-441-600-978 وضعیت فهرست نویسی: فیفا یادداشت کتابخانه: ص. [۱۷۵] - ۱۸۴. موضوع: انرژی اتمی -- خاورمیانه -- سیاست دولت Middle East -- Government policy -- Nuclear energy موضوع انرژی اتمی -- ایران -- سیاست دولت موضوع Iran -- Government policy -- Nuclear energy شناسه افروده: میرحسینی، فرشته، ۱۳۶۵ شناسه افروده: نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاهها، دفتر نشر معارف رده بندی کنگره: ۹۸۹۸HD۹۶۹ رده بندی دیویی: ۶۹۴.۹۵۶/۷۳۳/۳۳۳ شماره کتابشناسی ملی: ۴۵۲۷۶

نویسندگان: محمدصادق کوشکی؛ فرشته میرحسینی ویراسته
حسین صادق صفحہ‌آرا؛ محمد صادق صالحی ناشر: دفتر نشر
معارف (وابسته به انتشارات معظم رهبری در دانشگاهها) ثبوت چاپ: اول، ۱۴۰۰
شمارگان: ۱۰۰۰ جلد ۷-۳۴۶-۴۴۱-۶۰-۹۷۸ قیمت: ۴۰۰۰۰ تومان

دفتر نشر معارف قم، خیابان شهدا، کوچه ۲۲، شماره ۳، تلفن و نمابر: ۰۲۵-۳۷۷۴۰۰۰۴.

مدیریت پخش (مرکزی) قم، شرکت پاتوق کتاب، تلفکس: ۳۱۰۷۷-۲۵.

مراكز بحس

- ۰۶۱-۲۳۲۳۸۰۰۰ اهواز ■ ۰۳۱-۲۳۷۷۱۹۹۲ اصفهان ■ ۰۴۲-۲۳۲۵۶۶۱ ارومیه ■ ۰۸۶-۲۳۲۲۹۰۳۸ رازک
۰۷۶-۲۳۶۱۷۵۵۷ تبریز عباس ■ ۰۵۱-۵۵۴۲۰۱۲۱ بروجرد ■ ۰۵۸-۲۳۲۳۲۷۸۸ بندر مکران ■ ۰۸۶-۲۳۲۶۶۴۸۲ بندر لنگه
۰۲۱-۸۸۹۱۱۲۱۲ تهران ■ ۰۵۱-۵۲۳۸۶۵۰۰ تربت حیدریه ■ ۰۶۱-۲۳۲۵۸۸۰۸ بیرجند ■ ۰۵۶-۲۳۲۳۵۱۲۸ مرچگان
۰۱۱-۲۳۲۵۴۰۲۰ ساری ■ ۰۴۲-۲۳۲۶۶۴۵۰ زنجان ■ ۰۵۴-۲۳۲۳۸۱۷۹ اراکان ■ ۰۱۴-۲۳۲۳۵۶۹۰ شفت
۰۷۱-۲۳۲۳۶۶۱۶ شیراز ■ ۰۳۸-۲۳۲۵۰۰۴ شهرکرد ■ ۰۲۲-۲۳۲۵۲۳۱۱ سنجان ■ ۰۵۱-۶۶۲۳۲۰۴ میزواژ
۰۸۳-۲۳۲۳۸۶۱۱ کرمانشاه ■ ۰۴۲-۲۳۲۳۱۶۶۶ کویتان ■ ۰۲۵-۲۳۲۷۶۷۵۷ قم ■ ۰۲۸-۲۳۲۴۰۰۷۶ قزوین
۰۳۵-۲۳۲۳۲۹۵۰ سرخس ■ ۰۷۶-۲۳۲۳۲۴۰۳ یاسوج ■ ۰۵۱-۲۳۲۲۰۱۱۹ مشهد ■ ۰۱۷-۲۳۲۳۷۸۰ کیرکان

www.nashremaaref.ir • E-mail: info@nashremaaref.ir

کتاب حقوق برای ناشر محفوظ است

فهرست

مقدمه.....	۹
------------	---

فصل اول

برنامه‌های هسته‌ای در کشورهای غرب آسیا

سابقه برنامه هسته‌ای کشورهای غرب آسیا.....	۱۷
تأثیرات حادثه فوکوشیما و بیداری اسلامی بر فعالیت‌های هسته‌ای کشورهای غرب آسیا.....	۲۲
علل و انگیزه‌های کشورهای غرب آسیا برای توسعه برنامه هسته‌ای.....	۲۴
تلاش کشورهای غرب آسیا برای کسب فناوری هسته‌ای در جهت تأمین انرژی پایدار.....	۲۵
۱- کاهش منابع نفت و گاز غرب آسیا.....	۲۹
۲- افزایش تقاضا برای برق.....	۳۰
۳- اقبال عمومی در حال رشد به انرژی هسته‌ای.....	۳۴
۴- ظهور روسیه به مثابه شریک جدی در توسعه برنامه هسته‌ای کشورهای غرب آسیا.....	۳۵
فناوری‌های هسته‌ای نظامی در غرب آسیا.....	۳۹
جمع‌بندی.....	۴۳

فصل دوم

مروری بر فعالیت‌های هسته‌ای جمهوری اسلامی ایران و امارات متحده عربی

برنامه هسته‌ای جمهوری اسلامی ایران.....	۴۹
۱- فعالیت‌های هسته‌ای ایران قبل از وقوع انقلاب اسلامی.....	۴۹

- ۲- فعالیت‌های هسته‌ای پس از تأسیس جمهوری اسلامی ایران..... ۵۳
- ۳- آغاز مخالفت با برنامه هسته‌ای صلح‌آمیز جمهوری اسلامی ایران..... ۵۶
- ۴- ارجاع پرونده هسته‌ای ایران به شورای امنیت سازمان ملل..... ۵۹
- ۵- برنامه هسته‌ای جمهوری اسلامی ایران در زمان ریاست جمهوری حسن روحانی..... ۶۴
- ۶- معرفی مهم‌ترین مراکز هسته‌ای ایران..... ۶۸
- ۷- اهداف جمهوری اسلامی ایران از پیگیری برنامه‌های هسته‌ای..... ۷۴
- برنامه هسته‌ای امارات متحده عربی..... ۸۱
- ۱- تاریخچه برنامه هسته‌ای امارت متحده عربی..... ۸۲
- ۲- علل و انگیزه‌های برنامه هسته‌ای امارات متحده عربی..... ۸۶

فصل سوم

برنامه‌های هسته‌ای نوظهور در منطقه غرب آسیا

- برنامه هسته‌ای عربستان..... ۹۳
- ۱- ابهامات برنامه هسته‌ای عربستان..... ۹۶
- ۲- دلایل عربستان برای توسعه فناوری هسته‌ای..... ۱۰۲
- برنامه هسته‌ای اردن..... ۱۰۶
- تاریخچه برنامه هسته‌ای اردن..... ۱۰۶
- ۱- دلایل اردن برای دستیابی به فناوری هسته‌ای..... ۱۰۹
- ۲- چالش‌های برنامه هسته‌ای اردن..... ۱۱۵
- برنامه هسته‌ای مصر..... ۱۱۸
- دلایل مصر برای پیگیری برنامه هسته‌ای..... ۱۲۴
- برنامه هسته‌ای ترکیه..... ۱۳۰
- تاریخچه برنامه هسته‌ای ترکیه..... ۱۳۰
- ۱- وضعیت برنامه هسته‌ای ترکیه..... ۱۳۳
- ۲- انرژی هسته‌ای در ترکیه؛ موافقان و مخالفان..... ۱۳۶
- ۳- چرایی برنامه هسته‌ای ترکیه..... ۱۳۷
- ۴- چالش‌های برنامه هسته‌ای ترکیه..... ۱۴۱

مقدمه

منطقه غرب آسیا از چند دهه گذشته در کانون توجهات بین‌المللی قرار داشته است. موقعیت راهبردی و ژئوپلتیک، منابع عظیم نفت و گاز، رقابت قدرت‌های فرامنطقه‌ای در این حوزه و مناقشات و بحران‌های منطقه‌ای، از علل اصلی توجه به این منطقه بوده است. اما اکنون مؤلفه جدیدی در حال ظهور است که می‌تواند شکل‌بندی قدرت و امنیت در این منطقه را در طول سال‌ها و دهه‌های آینده تغییر دهد و رقابت‌های منطقه‌ای را وارد مرحله نوینی کند. این مؤلفه تلاش کشورهای منطقه برای هسته‌ای شدن است. در حال حاضر، تلاش کشورهای منطقه در مسیر دستیابی به انرژی هسته‌ای صلح‌آمیز به واقعیت تبدیل شده است و در آینده از متغیرهای اصلی تأثیرگذار بر قدرت و امنیت منطقه خواهد بود. با توجه به اهمیت تحولات و روند مذکور، کتاب حاضر به بررسی وضعیت برنامه هسته‌ای کشورهای منطقه غرب آسیا می‌پردازد.

اگرچه سابقه تلاش اکثر کشورهای منطقه غرب آسیا در مسیر کسب دانش و فناوری هسته‌ای به بعد از جنگ جهانی دوم مربوط می‌شود، اما عمده این کشورها تاکنون موفقیت چندانی در این مسیر کسب نکرده‌اند و، مطابق آمارهای آژانس بین‌المللی انرژی اتمی، سهم انرژی هسته‌ای در سبد انرژی کشورهای

منطقه غرب آسیا کمتر از یک درصد است. این در حالی است که بر اساس مطالعات آینده پژوهانه و راهبردی، در دهه‌های آینده کشورهای این منطقه به کشورهایی پیشتاز و نوظهور در زمینه انرژی هسته‌ای تبدیل خواهند شد.

یکی از مهم‌ترین سؤالات و شبهاتی که در برابر توسعه توانایی‌های هسته‌ای صلح‌آمیز در غرب آسیا مطرح می‌شود عدم نیاز کشورهای تولیدکننده نفت و گاز به انرژی هسته‌ای است. بر اساس این شبهه دلیلی ندارد که صاحبان منابع غنی نفت و گاز به انرژی هسته‌ای دست پیدا کنند، چون این کشورها به‌رایگان صاحب منابع انرژی فسیلی هستند و می‌توانند به‌سادگی از این منابع برای توسعه و رفاه خود بهره‌برداری کنند.

معضل دیگری که برخی کشورهای منطقه غرب آسیا برای توسعه برنامه‌های هسته‌ای با آن روبرو بوده‌اند، اتهام تلاش برای استفاده‌های نظامی از فناوری هسته‌ای است. تلاش برخی رژیم‌ها (مانند نظام بعثی صدام) در این منطقه برای دستیابی به تسلیحات هسته‌ای باعث شد تا این اتهام در اذهان ناظران سیاسی و تحلیلگران مسائل غرب آسیا در اروپا و آمریکا باقی بماند و درمورد فعالیت‌های هسته‌ای سایر کشورهای منطقه غرب آسیا نیز به کار گرفته شود.

در حال حاضر در منطقه غرب آسیا شش کشور بیش از سایر کشورها برای کسب انرژی هسته‌ای تلاش می‌کنند و دارای طرح‌های هسته‌ای مصوب و در حال ساخت هستند: جمهوری اسلامی ایران، امارات متحده عربی، مصر، اردن، عربستان و ترکیه. کشورهای نام‌برده در سطوح مختلف پیشرفت در جهت ایجاد برنامه‌های هسته‌ای غیرنظامی قرار دارند. از میان کشورهای یادشده، تنها جمهوری اسلامی ایران و امارات متحده عربی نیروگاه‌های هسته‌ای خود را به مرحله بهره‌برداری رسانده‌اند.